

Mikko Ijäs

e-kirjan tuottaminen

Digitaalisen teoksen luominen ja julkaisu iBooks Storessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi

Viestinnän koulutusohjelma

Opinnäytetyö

21.11.2013

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Mikko Ijäs e-kirjan tuottaminen, Digitaalisen teoksen luominen ja julkaisu iBooks Storessa 31 sivua 21.11.2013
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Viestinnän koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Digitaalinen viestintä
Ohjaaja(t)	Raisa Omaheimo
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli avata e-kirjan luomiseen tarvittavaa iBooks Author –ohjelmiston toimintaperiaatetta ja käydä läpi sen keskeisimmät toiminnot aina siihen asti, kun kirja on valmis vietäväksi julkaisuun Applen digitaaliseen iBooks-kauppaan.</p> <p>Työn kirjoittamisen aikana perehdyin iBooks Author –ohjelmiston toimintoihin ja tein sillä kokeiluja tekeillä olevan kirjani kautta. Luin myös digitaalisen ja painetun kirjan eroista sekä painetusta että sähköisistä lähteistä. Alkuosa työstä keskittyy pohtimaan painetun ja digitaalisen eroja kun taas jälkimmäisellä puoliskolla astuin sisään Applen ekosysteemiin sekä iBooks Authoriin ja kerroin kirjan julkaisuprosessista.</p> <p>Työni keskittyi Applen ekosysteemiin ja sen laitteisiin.</p> <p>Johtopäätöksenä todettiin, että digitaalisen ja painetun välillä on eroa, mutta toisen paremmuutta on vaikea osoittaa. Väittämäni mukaan digitaalisen kirjan tulee ottaa alustansa huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Totesin myös, että yhden ihmisen on mahdollista ottaa haltuunsa iTunes Author –ohjelmisto ja julkaisuprosessi suhteellisen lyhyessä ajassa.</p> <p>Lopputuloksena syntyi opinnäytetyö, josta selviää iTunes Authorin käyttö ja itse julkaisuprosessi.</p>	
Avainsanat	e-kirja, ibooks, author, apple, digitaalinen, julkaisu, kirja, jakelu

Author(s) Title	Mikko Ijäs E-Book, Creation of a digital book and it's release of iBooks Store
Number of Pages Date	31 pages 21 November 2013
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Media
Specialisation option	Digital Media
Instructor(s)	Raisa Omaheimo
<p>The aim of this thesis was to open up the e-book creation and iBooks Author software operating principle and go through the main functions of up to the moment when the book is ready for export to the digital release of Apple's iBooks store.</p> <p>I studied the iBooks Author software functions and I did the experiments with my own book. I also studied the differences between the printed and e-books through printed and web sources. The first part of the work will focus on issues of printed and digital differences while in the second half I stepped in to the Apple's ecosystem together with iBooks Author software and told more about the publishing process itself.</p> <p>My work focused on Apple's eco-system and its devices.</p> <p>It was concluded that the digital and printed have a difference, but superiority over the other is difficult to prove. Premise of the digital book platform will need to take into account at the design stage, I also said that theoretically, any person can learn iBooks Author software and the publication process in a relatively short period of time.</p> <p>The result is a thesis that demonstrates the use of the iTunes Author and self-publishing process.</p>	
Keywords	e-book, ibooks author, apple, digital, publication, book, distribution

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Painetusta digitaaliseksi; murroksen aika	3
2.1	E-kirja vs. perinteinen	4
2.2	Mikä oikeuttaa digitaalisuuden?	7
3	Digitaalinen kirja Applen ekosysteemissä	9
3.1	iBooks	10
3.2	iBooks Store	10
3.3	iPad	11
4	Digitaalinen julkaisu iBooks Storeen	12
4.1	Teksti valmis, mitä seuraavaksi?	12
4.2	iBooks Author –ohjelmiston toiminnot	13
4.3	Interaktiivisten elementtien luominen	16
4.4	Julkaisun viimeistely	23
4.5	Valmiin kirjan julkaiseminen	23
5	Yhteenveto	27
	Lähteet	28

1 Johdanto

Miten julkaista digitaalinen teos Applen iBooks Storeen? Pidät käsissäsi opinnäytetyötä, joka pyrkii avaamaan tuota kysymystä ja vastaamaan siihen parhaansa mukaan.

Työssäni käsittelen aluksi e-kirjojen eroamista perinteisistä kirjoista ja sitä, miten omakustantaminen voi julkaisuun vaikuttaa. Sen jälkeen käyn läpi Applen ekosysteemin ja sen keskeiset asiat ja lopuksi työ pureutuu Applen iBooks Author –ohjelmistoon ja itse e-kirjan julkaisuprosessiin. Interaktiiviset toiminnot iBooks Authorissa ovat myös osa tätä työtä.

Tämä työ ei perehdy tarkasti esimerkiksi digitaalisen oppikirjan tekoprosessiin vaan taustalla käytän lasten satukirjaa ja siitä saamiani kuvakaappauksia. Pois olen jättänyt myös digitaalisten kirjojen ansaintalogiikan, kirjan taittoa käsittelevät ohjeistukset sekä kirjan mainontaan ja esille saamiseen keskittyvät asiat. En käsittele myöskään PDF-muotoon tehtyjä digitaalisia kirjoja.

Henkilökohtaisesti kirjoittaminen ja sanoilla leikittely on kiehtonut minua siitä asti, kun sain ensimmäisen oman PC-tietokoneeni ja tulostimen; tapanani oli tehdä pieniä lehtisiä pienen kotikyläni tapahtumista. Liekki toimituspainotteiseen työtön syntyi jo tuolloin. Tämä opinnäytetyö on suunnattu kaikille sellaisille ihmisille, jotka saavat kirjoittamisesta nautintoa ja haluavat olla mukana luomassa tulevaisuutta ja digitaalisia teoksia kenties markkinoiden suosituimpaan julkaisukanavaan.

Näen työn varsin hyödyllisenä tässä vaiheessa ajanlaskuamme. On hienoa, jos mahdollisimman moni ihminen löytäisi tämän opinnäytetyön kautta julkaisukipinän digitaalisten teosten maailmassa ja perehtyisi aiheeseen sitä kautta enemmän. Aiheesta tietämättömien korviin oman julkaisun saaminen viralliseen digitaaliseen myymälään voi ensi alkuun kuulostaa isolta mäeltä kiivettäväksi. Toivottavasti tämä työ saa ihmisiä oivaltamaan, ettei kyseessä välttämättä ole liian suuri urakka. Täytyy muistaa, että tämä on loppujen lopuksi tutkimus myös minulle itselleni, enkä olisi tehnyt sitä, jos en olisi nähnyt sitä tulevaisuuteni kannalta hyödyllisenä.

Tämä opinnäytetyö huipentaa digitaalisen viestinnän opintoni Metropolia Ammattikorkeakoulussa, jossa olen keskittynyt konseptisuunnitteluun ja visuaaliseen suunnitte-

luun. Näitä kahta erikoisalaa voin nähdäkseni hyödyntää loistavasti tulevaisuudessa suunnitellessani digitaalisia teoksia julkaistavaksi. Aihe on itselleni ehdottomasti mielenkiintoisin mahdollinen, jonka pystyin alaltani löytämään.

Käsittelen aihetta oman Etsivä Nalle ja Oranssit naposteltavat hukcateillä –kirjani kautta, jonka on määrä päätyä julkaisuun ennemmin tai myöhemmin. Tein kyseisen teoksen tekstillä ja jo olemassa olevilla kuvituksilla kokeiluja, joista saatu tietämys päätyi suoraan tämän opinnäytetyön sivuille. Olen aina nähnyt kirjojen digitalisoitumisen enemmän mahdollisuutena kuin uhkana. Uskon, että tulevaisuudessa lasten iltasadut heräävät tablettien ruudulla henkiin liikkuvien elementtien ja äänien avulla ja oppikirjojen interaktiivisuus tekee sekin oppimisesta aiempaa mielenkiintoisempaa. Digitaalisten teosten tulevaisuuden näkymät ovat nähdäkseni varsin jännittävät!

2 Painetusta digitaaliseksi; murroksen aika

Mitä tulee kirjojen kautta jaettuun informaatioon, olemme tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa murroksen keskellä. Perinteisten kirjastojen toimintamalli on muuttumassa (Seppälä Marja-Liisa, 2009). Ensimmäinen askel siihen otettiin jo internetin yleistyessä ja toinen on luvassa digitaalisten teosten ja lukulaitteiden myötä. Uudella teknologialla on valta muovata kiinnostuksemme kohteita ja rakenteita. Aika jälkeen internetin ei ole vanha maailma lisättyä internetillä vaan kokonaan uusi maailma (Paavonheimo Jyri 2006, 17).

Jos ajatellaan hetki kirjastojen toimintamallia, voidaan huomata niiden muuttuneen internetin jälkeisellä aikakaudella radikaalisti. Ne eivät ole nähdäkseni enää vain paikkoja kirjojen lainaamiselle, vaan äärimmillään eräänlaisia elämyskeitaita, jotka tarjoavat tanssiesityksiä, elokuvia, musiikkia sekä e-kirjojen lainaamista. Monet kirjastot tarjoavat nykyään nuorille videopelihuoneen, joissa järjestetään erilaisia peliturnauksia (Helmet, 2013). Tätä opinnäytetyönä tehtäessä on kulunut noin vuosi siitä, kun suoritin työssäoppimisjaksoni Entressen kirjaston graafisena suunnittelijana ja sosiaalisen median päivittäjänä. Tuo jakso avasi omat silmäni sen suhteen, miten paljon kirjastomaailma on nopealla aikataululla muuttunut. Perinteinen kirja on toki varmasti yhä iso osa kirjastojen rakennetta, tosin hiipuvassa määrin. Tämä on luonutkin käsitteen nimeltä ”hybridikirjasto”, jossa uusi ja vanha kohtaavat. Sellaisessa kirjastossa digitaalisuus vaikuttaa selkeästi kirjaston toimintaan (Paavonheimo Jyri 2006, 18).

Kolikolla on kuitenkin aina kääntöpuolensa. On varsin mahdollista, että uutta teknologiaa tai suuntausta ei oteta heti riemumielellä vastaan tai se saatetaan nähdä jopa suoranaishana uhkana. Kirjoihin esimerkiksi liittyy vahvasti käsinkosketeltavuuden elementti; kirjan voi ottaa käteen, siinä on omanlaisensa tuoksu ja sen voi laittaa näyttävästi hyllyyn. Digitaaliselta ja vaikkapa tablet-tietokoneessa majailevalta kirjalta puuttuvat kaikki nämä ominaisuudet. Sitä ei oikeasti ole olemassa kuin ykkösinä ja nollina käytössä olevan laitteen muistissa. On mahdollista, että kymmenien vuosien päässä tulevaisuudessa toteutuu skenaario, jossa paperille painetut kirjat ovat eräänlaisia ylellisyyksesineitä ja toimivat jopa kodin sisustuselementteinä (Paavonheimo Jyri 2006, 46). Vertailukohtaa voidaan mielestäni etäisesti hakea 90-luvun lopusta, jolloin analogiset LP-äänilevyt jäivät CD-levyjen ja digitaalisen musiikin jalkoihin. Nähdäkseni syntyi ilmiö, jossa LP-harrastajat kertoivat niiden pehmeämmän äänen ja levyjen hienomman kansitaiteen olevan syy niiden ylivertauuteen. Digitaalisten teosten ottaessa yliotteen

saattaa syntyä elitistilukijoiden joukko, jotka haluavat lukea tarinansa yhä vain painetussa muodossa.

Kun katsoo historiaan, voi sieltä löytää toistuvan kuvion: sanomalehtien luku rinnastettiin niiden saapuessa huumeriippuvuuteen; radion pelättiin mahdollistavan yksipuolisen propagandan; valokuvan nähtiin uhkaavan maalaustaidetta ja tietokonepelien häiritsevän lasten kehitystä (Paavonheimo Jyri 2006, 24). Voidaanko e-kirjat tulevaisuudessa luokitella tähän samaan kastiin kirjastontappajina ja perinteisen hypisteltävissä olevien teosten murhaajina?

2.1 E-kirja vs. Perinteinen

Mitkä seikat tekevät digitaalisesta kirjasta digitaalisen? Mitä hyviä ja huonoja puolia digitaalisella teoksella on verrattuna perinteiseen paperille painettuun kirjaan? Monien mielestä e-kirjan ehdot täyttyvät, kun teokseen liittyy lisäominaisuuksia, jotka eivät olisi mahdollisia painetussa kirjassa. Teoksen sisältö voi kuitenkin olla molemmissa samankaltainen (Paavonheimo Jyri 2006, 54). E-kirjojen määritelmään saattaa kuitenkin liittyä joitakin asioita pohdittavaksi. Yksi niistä on se, onko esimerkiksi kymmensivuinen PDF-dokumentti jo digitaalinen kirja? Vai täytyykö teoksen olla nimenomaan digitaalisessa kirjakaupassa myytävänä ISBN-koodin kera ennen kuin sille voidaan antaa titteli ”digitaalinen kirja”. Itse ymmärrän digitaalisen kirjan tuotteena, joka on alusta alkaen tehty kirjamuotoon ja sitä jaetaan sellaisessa formaatissa, jonka lukija voi helposti omalla laitteellaan avata. Näen, että ehdottoman kiveen hakattua totuutta ei digitaalisten kirjan määrittämisessä ole saavutettu eikä ehkä välttämättä pidäkään.

Miksi valita julkaisualustaksi digitaalinen? Tässä joitakin asiaa puoltavia syitä.

Ensimmäinen huomioni on, että e-kirjan saatavuus on parempi kuin perinteisen. Painos ei koskaan lopu kesken ja halutessaan lukija voi ryhtyä selailemaan teosta parhaimmillaan muutaman minuutin kuluttua ostotapahtumasta ((Paavonheimo Jyri 2006, 67). Parhaimmillaan näen kokemuksen olevan tilanteessa, jossa ihminen ottaa hiljaisena sadepäivänä viltin ylleen sohvalla makaillessaan ja tabletilla e-kirjakauppaa selaillessaan törmää mielenkiintoiseen teokseen. Seuraavaksi tämä voikin painaa ”osta” nap-

pulaa ja kohta alkaa jo selaamaan uuden kirjansa sivuja. Mielestäni tämä on yksi digitaalisen kirjakaupan suuria etuja.

Sähköinen kirja tarjoaa räätälöitävyyttä: kirjan fontit ja niiden koon voi säätää usein haluamukseen ja kirjaan on helppo tehdä muistiinpanoja ja huomautuksia niin halutesaan. Merkintöjen tekeminen ei sinänsä ole mullistava ominaisuus perinteiseen kirjaan nähden, mutta mielestäni digitaalisten kirjojen kätevyys nostaa päätään kun muistiinpanoja tulisi poistaa tai muokata. Löytyy todennäköisesti myös ihmisiä, jotka haluavat laittaa muistiinpanoihinsa puhuttua ääntä tai videota, joka mahdollisuutena mielestäni on yksi digitaalisten kirjojen etu.

Näen esimerkiksi fonttien muokkaamisen olevan tärkeä näkökohta esimerkiksi huononäköisille henkilöille, joille kirjasimen koon kasvattaminen kirjassa voi nostaa lukumukavuutta huomattavasti. Näin opiskelijana taas pystyn taas samaistumaan tilanteeseen, jossa oppilas tai opiskelija haluaa tehdä kirjan sivuille vaikkapa puhutun muistiinpanon.

Yhteen tablettiin tai e-kirjojen lukijaan voi mahduttaa kokonaisen kirjaston. Kouluaikoina itselleni tuli vastaan joskus tilanne, jossa olin unohtanut jonkin oppikirjoistani kotiini. Jos tabletissa kulkisivat mukana kaikki mahdolliset oppikirjat, tällaisen tilanteen toteutuminen olisi todennäköisesti paljon harvinaisempaa.

Digitaalisiin kirjoihin voi yhdistää multimediaa eli kuvaa, ääntä ja videota (Paavonheimo Jyri 2006, 67). Tämä on mielestäni suurin yksittäinen asia, jolla digitaaliset kirjat voivat erottua perinteisistä.

Kirjoittajan kannalta e-kirjojen tärkein valtti on helppo julkaisualusta. Perinteisen kirjan kanssa on ensin löydettävä kustantaja ja se voi olla aloittelevalla kirjailijalle helpommin sanottu kuin tehty. E-kirjan julkaiseminen on ainakin periaatteessa helpompaa (Paavonheimo Jyri 2006, 67)

Jos mietitään seuraavaksi asiaa toiselta kantilta: mitä haittoja digitaalisuus tuo mukanaan?

Ensimmäiseksi tulee mieleen tekniikka. Onko digitaaliselta näytöltä lukeminen niin mukavaa silmille kuin mitä oikea painettu kirja pystyy tarjoamaan? Voisin nähdä, että ai-

nakaan e-lukijoiden alkuaikoina laitteiden näyttötekniikka ei ollut vielä riittävän hyvää kaikkien lukijoiden laatuvaatimuksiin. Tulossa kuitenkin lienee koko ajan ohuempia, tarkempia ja parempia näyttöjä jopa siihen pisteeseen, että lukulaitteen näyttö saattaa taipua oikean paperin tavoin (Mokey Nick, 2009).

Toisekseen mieleeni tulee skenaario ihmisestä, joka näkee kaverinsa kirjahyllyssä mielenkiintoisen teoksen ja päättää kysyä, voisiko tämä ottaa kyseistä kirjaa lainaan. Miten tämä onnistuisi digitaalisen teoksen kanssa? Uskon, että monet seikat muun muassa kirjojen kopiosuojausten kanssa vaikeuttaisivat tällaisen lainan toteutumista selvästi. Kirjan lainaamiseen nivoutuu tiivistä myös mahdollisuus kirjan jälleenmyyntiin. Käsittääkseni ainakaan vielä tätä opinnäytetyötä kirjoitettaessa e-kirjojen luku-oikeutta ei ole helppoa myydä jollekin toiselle lukijalle ja niin ollen päätelmäni asiasta on, että digitaalisuus vaikeuttaa huomattavasti sekä kirjan lainaamista että sen jälleenmyyntiä.

Lukulaitteen fyysinen koko on aina sama eikä sitä voi muuttaa nimekkeittäin (Paavonheimo Jyri 2006, 68). Olipa kyseessä sitten tuhatsivuinen tietokirja tai pookari, käyttäjä pitelee käsissään aina samankokoista laitetta. Tämä tekee asiasta mielestäni kaksiteräisen miekan. Nähdäkseni on kätevämpää esimerkiksi ostaa kioskilta pienikokoinen pookari matkaluettavaksi kuin lukea sitä kooltaan tapauksesta riippuen huomattavastikin suuremmissa digitaalisissa lukulaitteissa. Toisaalta taas mielestäni tietokirjan saa mahtumaan digitaalisena huomattavasti pienempään tilaan kuin painetussa muodossa. Täytyy myös ottaa huomioon, että ymmärtääkseni digitaaliset lukulaitteet saadaan valmistettua koko ajan ohuempaan ja kevyempään muotoon, joten tämäkin puoli asiassa tulee varmasti elämään ajan kuluessa.

Toisaalta, jos e-kirjat ovat olemassa vain digitaalisessa muodossa, ne eivät mielestäni vaadi esimerkiksi varastoinnin tai myymälätilan kaltaisia satsauksia. Mielestäni myös jakelu on digitaalisena monin verroin helpompaa ja ennen kaikkea edullisempaa. Digitaalista kirjaa ei ymmärtääkseni tarvitse rahdata jokaiseen kirjakauppaan erikseen ympäri maakunnan vaan se on mielestäni helppo vapauttaa julkaisupäivänään myyntiin digitaaliseen ympäristöön.

Viimeinen asia liittyy omakustantamiseen.

Jos kuka tahansa ihminen voi julkaista kirjoja ilman sen kummempaa toimitusprosessia, miten tämä tulee vaikuttamaan itse tekstin laatuun? Ehkä monet ovat asiassa kannalla, ettei määrä välttämättä korvaakaan laatua.

Löytyy ihmisiä, joiden mielestä suurin osa omakustannetuista e-kirjoista on heikkolaituisia eivätkä ne anna maailmalle mitään (Kozlowski Michael, 2013). Mielestäni tähän tilanteeseen on helppo ajautua juurikin siksi, että yhden kirjan takana saattaa olla vain ja ainoastaan yksi ihminen, joka kirjoittaa itse tekstin, tekee kansitaiteen ja lopuksi oikoluvun. Tällaisessa tapauksessa toimituksellinen työ jää kokonaan pois, joka mielestäni saattaa johtaa joissakin tapauksessa radikaaliin tekstin laadun tipahtamiseen.

Mitä tulee kokonaisuuteen, ei nähdäkseni ole ollenkaan itsestään selvää väittää digitaalisia kirjoja lähtökohtaisesti paremmiksi kuin painettuja versioitaan. Molemmilla on omasta mielestäni omat hyvät ja huonot puolensa. Juuri tämä on ymmärtääkseni yksi syy siihen, miksi painetut kirjat eivät tule katoamaan nopealla aikataululla digitaalisten kirjojen tieltä; ne eivät ole lähtökohtaisesti ylivoimaisia ja tekniikassa on vielä kehittymisen varaa.

2.2 Mikä oikeuttaa digitaalisuuden?

Oma näkemykseni on, että perinteisellä tavalla painetut kirjat eivät tule poistumaan taka-alalle kovinkaan nopealla aikataululla. Murros lähtenee täydellä voimalla vauhtiin vasta sitten, kun digitaaliset kirjat ottavat täyden hyödyn irti alustansa tarjoamasta potentiaalista.

Kun digitaaliset kirjat kykenevät yhdistämään multimedian sivuilla olevaan tekstiin elämyksellisellä tavalla, syntyy mielestäni jotain, mikä todella erottaa ne paperille painetuista teoksista. Saattaa olla, että tämä tarjoaa joillekin kirjalajityypeille huomattavasti muita enemmän mahdollisuuksia. Voidaan esimerkiksi miettiä, että värikkäät ja paljon kuvia sisältävät lastenkirjat hyötyisivät suuresti digitaalisesta formaatista. Tässä kohtaa voimme palata hetkeksi lapsuuteen ja kuvakirjoihin, joita saatoimme vanhempiemme kanssa selailla. Väitän, että ne olisivat olleet monin verroin mielenkiintoisempia, jos niissä olisi ollut mukana interaktiivisia elementtejä tai multimediaa. Niiden sijaan jou-

duimme turvautumaan ehkäpä enemmän mielikuvitukseemme ja luomaan sillä sen, mihin e-kirjat voisivat nykyään kyetä.

Oppikirjat voisivat tarjota toisen ison kirjaluokan, joka hyötyisi digitaalisuudesta merkittävästi. Mahdollisuus tehdä muistiinpanoja sekä muokata niitä helposti, sisällyttää kirjoihin suoraan oikean ja väärän vastauksen kertovia tehtäviä ja vaikkapa sormenpäillä skaalattavan maailmankartan ovat mielestäni kaikki sellaisia ideoita, jotka olisivat kuin kotonaan oppikirjojen sivuilla.

Mutta voisiko vakavaan ja aikuisille suunnattuun dekkaritarinaan yhdistää myös vastaavanlaisia elementtejä? Esimerkiksi kirjan tarinaa tukevia audiovisuaalisia vihjeitä, jotka eivät kuitenkaan tulisi itse tekstin tielle.

Palatakseni jälleen lapsuuteeni: ollessani noin kymmenvuotias muistan lukeneeni pokkarimuodossa olleita seikkailukirjoja, joissa lukija saattoi tehdä säännöllisesti tarinan etenemisen kannalta oleellisia valintoja. Kirja saattoi esimerkiksi sanoa ”Jos menet sisään luolaan, hyppää sivulle 153. Jos päätät pysyä ulkona, jatka sivulle 67”. Tähän valintaan perustuen lukijan tie kirjassa saattoi jopa päättyä, jolloin joutui palaamaan takaisin alkuun.

On mielestäni melkoisen selvää, että tämänkaltainen konsepti voisi toimia erinomaisesti digitaalisella alustalla. Iso kysymys mielestäni kuuluukin: miten paljon kirja tulee kirjoittaa digitaalisuuden ehdoilla, jotta se todella pystyisi hyödyntämään digitaalisuuden? Tyypillisessä tapauksessa tavallinen kirja saattaa saada digitaalisten kohtelun ”leikkaa ja liimaa” -menettelyllä, eli digitaaliseen teokseen tuodaan sama teksti kuin painetussa versiossa ilman sen kummempia lisäominaisuuksia.

Ero on mielestäni huomattava sellaisessa tapauksessa, jossa kirjan suunnitteluvaiheesta alkaen otetaan huomioon kirjan digitaalinen luonne ja sen mukanaan tuomat mahdollisuudet. Tästä taas tullaan siihen huomioon, etteivät kaikki kirjallajityypit nähdäkseni hyödy digitaalisuudesta yhtenevästi. Tämä on asia, jota voisi käsitellä yksinään yhden opinnäytetyön ajan ja johon en tämän työn rajaussyistä sukella tämän laajemmin.

3 Digitaalinen kirja Applen ekosysteemissä

Kun Apple päätti vuonna 2010 avata e-kirjoja myyvän digitaalisen kaupan, oli ratkaisu business-mielessä ymmärrettävä (Savov Vlav 2010). Olihan Apple kymmenisen vuotta aiemmin tehnyt läpimurron iTunes-musiikkikaupalla, joka antoi merkittävän alkusykäyksen digitaalisen musiikin myynnille sekä menekille (Ingraham Nathan 2013). Apple luonnollisesti näki tässä uuden markkinaraon.

Amazon oli sitä aiemmin tuonut myyntiin kindle-lukulaitteitaan, jolla saattoi lukea Amazonin sivuilta ostettuja e-kirjoja. Ensimmäisen sukupolven Kindle julkaistiin Amerikassa 19.11.2007 399 dollarin hinnalla ja sen ensimmäinen erä myytiin loppuun alle kuudessa tunnissa (Patel Nilay 2007).

Applella on kuitenkin joitakin valtteja hihassaan. Ensimmäiseksi voisin huomioida, että yhtiön laitteet (iPad, iPhone, iPod) ovat myynnillisesti olleet yhtiölle menestys. Näin ollen voisi kuvitella potentiaalisten asiakkaiden määrän olevan korkea. Apple itse kertoo iPad-tabletin myyneen 2,5 vuodessa yli 100 miljoonaa kappaletta ja uskoo myyntien vain nopeutuvan tulevaisuudessa (Hudges Neil 2012). Konkreettisesti olen tämän huomannut muun muassa yleisillä paikoilla ja kulkuneuvoilla kulkiessani ja huomatesani, että suurella prosentilla vastaantulevista ihmisistä on käytössään iPhone-puhelin. Toisekseen olen huomionut, että lähes jokainen kantaa mukanaan omistamaansa älypuhelimta (tässä tapauksessa iPhonea) sinne minne meneekin ja siten myös iBooks-ohjelmistoa. Erillistä lukulaitetta ei tässä tapauksessa tarvitse ottaa mukaan.

iBooks-ohjelmistoon ja Applen ekosysteemiin julkaisu ei kuitenkaan tarjoa pelkkiä etuja, varsinkaan julkaisijoille. Uhkana on käyttäjien tarjolla oleva valinnanvara ajanvietetapojen suhteen. Ei ole ollenkaan varmaa, että älypuhelimien/tablet-tietokoneen käyttäjä valitsee e-kirjan internet-selaamisen tai pelien pelaamisen sijaan. Lukukokemus on samalla myös alttiina erilaisille häiriöille, oli kyseessä sitten tekstiviesti tai kaverilta saatu pelihaaste (Paavonheimo Jyri 2006, 84)

Applen ekosysteemi on mielestäni digitaalisen teoksen suhteen sekä uhka että mahdollisuus. Kokonaisuutena voisin silti arvioida, että Applen tarjoaman ohjelmiston mahdollisuudet ja tulevaisuuden kehitys tarjoavat hyvän tilaisuuden hyödyntää ekosysteemin ja digitaalisen kirjakaupan konseptia. Kirjojen myynti tulee painottumaan jatkossa

yhä enemmän digitaalisiin kanaviin ja esimerkiksi koulut kertovat jatkuvasti suunnitelmistaan tilata oppikirjoistaan tablet-versiot (STT 2013).

3.1 iBooks

iBooks on Apple-yhtiön julkaisema ohjelmisto, jolla voidaan lukea e-kirjoja. Se esiteltiin ensimmäistä kertaa tammikuussa 2010 samalla kun Apple veti verhon alkuperäisen iPad-tabletin yltä (Michaels Philip 2010). Samana vuonna iBooksista julkaistiin myös iPhoneilla ja iPod Touchilla toimiva versio (Chartier David, 2010).

Uusin luku iBooksin historiaan kirjoitettiin syksyllä 2013 kun ohjelma julkaistiin myös Mac-tietokoneille sen uusimman OS X 10.9 Mavericks-päivityksen mukana (Heater Brian 2013). Apple päätti jakaa sen uusinta käyttöjärjestelmäpäivitystään ilmaiseksi, joka mielestäni takaa sille nopean levikin. Tämä siis varmistanee, että mahdollisimman monet saavat myös Mac-tietokoneeseensa valmiuden käyttää iBooks-materiaalia. Tulevaisuuden e-kirjojen kannalta näen tämän olevan positiivinen asia.

Mitä iBooks sitten käytännössä mahdollistaa loppukäyttäjälle? Se antaa mahdollisuuden lukea useilla eri Applen julkaisemilla laitteilla e-kirjoja ja myös PDF-dokumentteja. Käyttäjä voi myös tehdä ohjelmistoon useita erilaisia säätöjä ja muokkauksia omien mielihalujensa mukaisesti. On esimerkiksi mahdollista säätää luettavan fontin tyyliä sekä kokoa ja vähentää näytön kirkkautta tavallista matalammalle pimeässä tapahtuvaa lukemista varten.

iBooks-ohjelmisto ei tule esiasennettuna Applen kosketusnäyttölaitteisiin. Se pitää ladata erikseen Applen AppStore –sovelluskaupasta.

3.2 iBooks Store

iBooks Store on Applen digitaalisten teosten kauppapaikka, josta pääsee tekemään latauksia ja ostoksia samalla AppleID-käyttäjätunnuksella, joka toimii myös yhtiön App Store –sovelluskaupassa. Tämä kirjalataamo on käytettävissä iPadeilla, iPhoneilla sekä PC- ja Mac-tietokoneilla iTunes-ohjelmiston kautta (Apple 2013).

iBooks Storessa on tarjolla sekä maksutonta että maksullista sisältöä. Ilmaisia ovat kirjat, joita tekijät ovat päättäneet jakaa ilman veloitusta ja myös teokset joiden tekijänoikeudet ovat umpeutuneet ajan saatossa.

3.3 iPad

Vaikka digitaalisia kirjoja voidaan lukea myös matkapuhelimella ja tietokoneilla, on lukukokemus mielestäni kuitenkin kaikista mukavin ison näytön omaavilla tablet-laitteilla tai e-kirjojen lukulaitteilla. Applen ekosysteemissä tämä tarkoittaa luonnollisesti iPad- taulutietokonetta, josta on tätä kirjoitettaessa saatavilla 9,7 tuuman näytöllä varustettu laite ja pienempi, 7,9 tuumainen iPad Mini (Apple 2013). Samoja sovelluksia (ja täten myös iBooks Storen sisältöä) voidaan käyttää molemmilla malleilla.

Kirjan julkaisua huomioiden kannattaa muistaa, että eri loppukäyttäjillä voi olla käytössään eri versioita iPad-laitteista. Kaksi ensimmäistä laiteversioita pitivät sisällään 1024x768-resoluution näytön, joka nykyään varsinkin henkilökohtaisten tietokoneiden kanssa toimittaessa kuulostaa pieneltä. Vuonna 2012 Apple julkaisi kolmannen iPad-mallin, jossa näytön resoluutio oli nostettu 2042x1536 pikseliin. Tämä saa kaiken ruudulla näkyvän sisällön näyttämään erittäin tarkalta (Apple 2012). Juurikin tämänkaltaisen tekniikan kehittyminen ja e-lukulaitteiden näyttöjen parantuminen on mielestäni omiaan luomaan vahvan ”esityslavan” tulevaisuuden digitaalisille kirjoille. Varsinkin paljon kuvia sisältävät e-kirjat hyötyvät nähdäkseni tarkemmista näytöistä suuresti.

Jos suunnitelmissa on tehdä kuvitusta sisältävä digitaalinen teos, esimerkiksi lasten satukirja, kannattaa mielestäni kaikki grafiikka tuottaa isointa mahdollista näyttöresoluutiota silmällä pitäen, jotta tarkimman näytön sisältävän laitteen omistajat pääsevät nauttimaan kirjan visuaalisuudesta koko komeudessaan. Jos kirja sisältää pelkkää tekstiä, ei kirjoittajan tarvitse miettiä asiaa sen kummemmin, sillä iBooks-ohjelmisto ja iPad osaavat skaalata tekstin automaattisesti eri näyttöresoluutioille sopivaksi.

Tärkeää on myös muistaa, että iPadilla laitteen käyttäjä voi lukea kirjaa sekä pystyettä vaakasuuntaisesti.

4 Digitaalinen julkaisu iBooks Storeen

Tässä luvussa käydään läpi ja puretaan osiin koko julkaisuprosessi: mitä tulee tehdä, jotta työpöydällä olevan dokumentin teksti ja mahdollinen kuvamateriaali voidaan muuntaa kirjamuotoon ja jaettavaksi Applen iBooks-kauppaan.

Ennen julkaisua kannattaa tutustua Applen laatiimiin iBooks Storen käyttöehtoihin ja julkaisu- ja jakelutoiminnan usein kysytyihin kysymyksiin (Apple 2013).

Tärkein myyntiä koskeva rajoitus on, että kirjaa saa myydä ja jakaa ainoastaan Applen iBooks Storessa, jos teos on maksullinen ja tehty iBooks Author –ohjelmistolla .ibooks muotoon. Jos teos sen sijaan on tehty .PDF tai ePub-muotoon, ei tämä rajoitus enää päde.

Itse tekstin tekijänoikeudet eivät siirry Applen haltuun, vaikka tekijä päättäisi julkaista kirjan maksullisena ja .ibooks-muodossa. Oma teosta voi senkin jälkeen jakaa ja kaupitella vapaasti vaikka painettuna. Sen sijaan .ibooks-tiedoston levittäminen iBooks Storen ulkopuolella on kielletty (Apple 2013).

Julkaisuvaiheessa alkaa tutustuminen iTunes Connect –alustaan sekä iTunes Producer –ohjelmistoon. Molempia pitää käyttää, jotta valmiin kirjan saa vietyä iBooks Storeen onnistuneesti. Julkaisuprosessista lisää luvussa *Valmiin kirjan julkaiseminen* sivulla 24.

Opinnäytetyössäni kerron julkaisuprosessista työn alla olevan ”Etsivä Nalle ja Oranssit naposteltavat hukcateillä” –kirjani avulla. Kyseinen lastenkirja julkaistaan ennemmin tai myöhemmin iBooks Storessa. Olisi hienoa, jos saan avattua julkaisuprosessin ja iBooks Authorin toimintamallin mahdollisimman monelle digitaalisia julkaisuja tulevaisuudessa tekeväälle.

4.1 Teksti valmis, mitä seuraavaksi?

Tässä luvussa oletan, että ohjelman käyttäjällä on valmiina tekstiä, jonka voi siirtää suoraan iBooks Author –ohjelmistoon. Jos kyseistä ohjelmistoa ei löydy omalta Mac-

tietokoneelta, voi sen käydä lataamassa Mac AppStoresta ilmaiseksi. PC-laitteille ja Windows-käyttöjärjestelmälle ei ohjelmistoa tätä kirjoitettaessa ole julkaistu.

Teksti kannattanee oikolukea ja hioa kuntoon ennen sen viemistä iBooks Authoriin. Ohjelma ei ole mielestäni tekstieditorina parhaimmillaan. Tässä vaiheessa itse tekstiosuuden pitäisi siis olla priimakunnossa ja vaikka valmiina julkaistavaksi perinteisessä kirjamuodossa. Kaikki iBooks Authorissa tapahtuva kannattaa nähdä ikään kuin kirjan taittovaiheena, jolloin valmis teksti on toimitettu taittajalle ja sen sovittaminen sivuille voi alkaa. Eroa ei ole, vaikka kirjoittaja tai taittaja olisivat yksi ja sama henkilö.

4.2 iBooks Author –ohjelmiston toiminnot

iBooks Author –ohjelmisto ei ole erityisen monimutkainen, mutta siinä on siitä huolimatta paljon toimintoja ja ne eivät välttämättä aukea ensimmäisten käyttökertojen aikana.

Ohjelmiston avattuaan käyttäjä saa eteensä ensimmäisen valinnan: teeman. Tarjolla on yhdeksän erilaista kirjapohjaa, joista on valittava yksi oman kirjan pohjaksi. Pohjat ovat oppikirjamaisia, mutta se ei estä ohjelmiston käyttäjää muokkaamasta niitä täysin omanlaisikseen. Valinta kannattaa tehdä yleensä ajatellen kirjan aihetta ja teemaa. Käytän esimerkissäni lasten satukirjaa ja valintani teemoista on *klassinen*, sillä näin sen perusasettelun olleen kaikista vaihtoehdoista teokseeni sopivin.

Teemavalinnan jälkeen ohjelma luo automaattisesti yhden luvun, johon sisältyvät esimerkkipaikat kuville ja oppikirjamaiset tietoruudut. Nämä asiat ovat muokattavissa ja poistettavissa, jos oma julkaisu ei niistä hyödy.

Ensimmäisenä huomioitavat asiat:

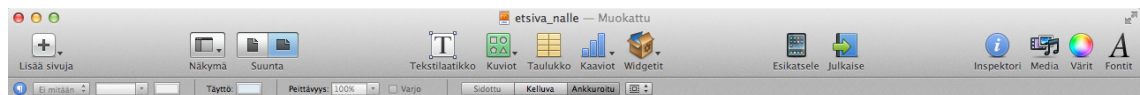
Kirjan nimi: Tämä on kansisivu, jossa kirja nimetään. Sinne lisätään myös kansigrafiikka.

Johdantomedia: Jos käyttäjä niin haluaa, hän voi lisätä kirjaansa johdantovideon tai animaation. Animaatio tulee tuottaa iBooks Authorin ulkopuolella ja tuoda se myöhemmin ohjelmaan.

Sisällysluettelo: Tähän lisätään kirjan eri luvut.

Sanasto: Jos teos on tietokirjamainen ja sisältää paljon erilaisia termejä, voi ne avata erikseen täällä.

Kun nämä ensimmäiset askeleet oman kirjan kanssa on otettu, voikin alkaa tutustua iBooks Authoriin monipuolisemmin. Ohjelman ylärivin ikoneilla oleskelevat kaikki sähköisen teoksen kannalta oleelliset toiminnot ja napit.

Kuva 1. iBooks Author –ohjelmiston yläpalkin ikoneja

Lisää sivuja: Täältä on helppo lisätä teokseensa eri sivuja, jotka on nimetty alaosioiden Luku, Osio ja Sivut. Kunkin kohdan alta löytyy vielä lisää vaihtoehtoja. Esimerkiksi Sivut-sarakkeesta voi valita, montako aukeamaa haluaa lisätä sivuunsa.

Näkymä: Valitaan, mitä tietoa ohjelma näyttää. Täältä voi esimerkiksi kytkeä päälle viivaimen.

Suunta: Tästä voidaan vaihtaa näkymää, missä kirja on. iPad-tablettia voi käyttää sekä vaak- että pystysuunnassa ja informaatio ruudulla asettuu eri tavalla riippuen siitä, missä asennossa käyttäjä sitä pitää. Tässä kohdassa voi siis tarkastella, miltä sivu tulee näyttämään ja tehdä siihen muutoksia.

Tekstilaatikko: Tätä kuvaketta painamalla iBooks Author luo tekstilaatikon, jonka voi siirtää mihin tahansa kohtaan sivulla. Laatikon kokoa ja leveyttä voi myös säätää ottamalla kiinni reunoista hiiren kursorilla.

Kuviot: Jos kirjaansa haluaa erilaisia kuvioita, vaikkapa puhekuplan tai nuolen, ne voi hakea täältä. Jos valmiina olevista kuvioista ei löydy oikeaa, voi alhaalla olevasta symbolista piirtää itse haluamansa symbolin.

Taulukko: Kirjaan voi lisätä Excel-ohjelman tyyllisen taulukon tästä napista.

Kaaviot: Taulukoita voi tukea kaavioilla, joita löytyy tämän napin takaa 19 erilaista. Kun niistä valitsee yhden, esiin tulevat informaatiokentät, joita muokkaamalla itse kaaviokin muuttuu uusien arvojen mukaiseksi.

Widgetit: Widgetit-osio on sähköisen ja etenkin interaktiivisen teoksen kannalta mielestäni iBooks Author –ohjelmiston tärkein nappi. Sen takaa löytyvät mahdollisuudet lisätä kirjaan käyttäjän manipuloitavissa olevia kohtia, videoita tai vaikkapa oma 3D-mallinnusohjelmalla tehty liikuteltava objekti. Tämän osion käyttöön perehdytään syvällisemmin alaluvussa *Interaktiivisten elementtien luominen* sivulla 17.

Esikatselle: Jos tietokoneeseen on liitetty iPad-taulutietokone ja painaa tätä nappia, saa tabletin ruudulle esikatseltavaksi kirjansa sellaisena kuin se tällä hetkellä on. Jos koneelta löytyy OS X Mavericks-käyttöjärjestelmä, voidaan tästä avata kirja esikatseluun myös Macin iBooks-ohjelmassa.

Julkaise: Kun kirja on valmis voi sen julkaista iBooks Storeen painamalla tästä. Myös iTunes Producer –ohjelmisto tulee olla ladattuna tietokoneelle.

Inspektori: Inspektori kokoaa yhteen paikkaan tiedot koko auki olevasta dokumentista. Siellä voi muun muassa tarkistaa, paljonko kirjaimia tai sanoja jossakin tietyssä kappaleessa on.

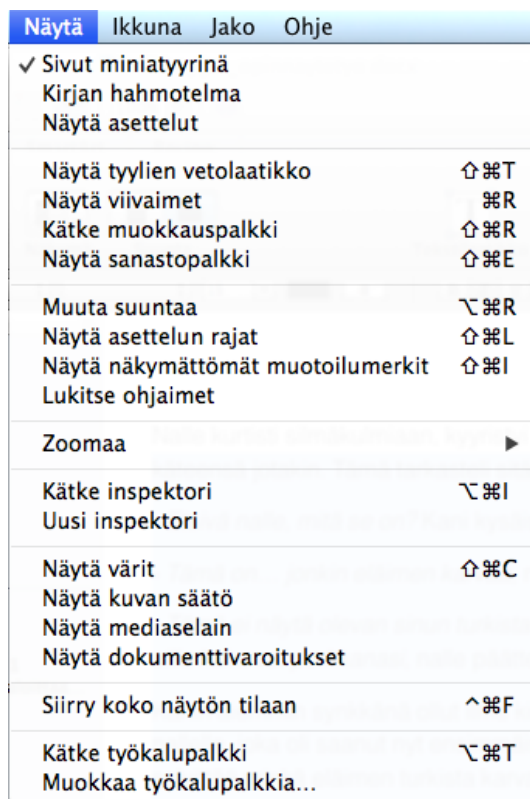
Media: Jos tietokoneella on ääni-, kuva- tai videotiedostoja, jotka haluaa tuoda iBooks Authoriin mahdollisimman helposti, se onnistuu tätä kautta.

Värit: Tästä aukeaa esiin kokonainen väriavaruus, josta voi poimia tekstiin tai grafiikkaan sopivan värisävyn.

Fontit: Eri kirjasintyylien hallinta onnistuu täällä.

Tarkemmin eri kirjasintyyplejä ja esimerkiksi kursivointia/lihavointia pääsee säätämään alemmalla ylärivillä. Sieltä löytyvät kaikki ohjelman tarjoamat mahdollisuudet tekstin muokkaamiseen.

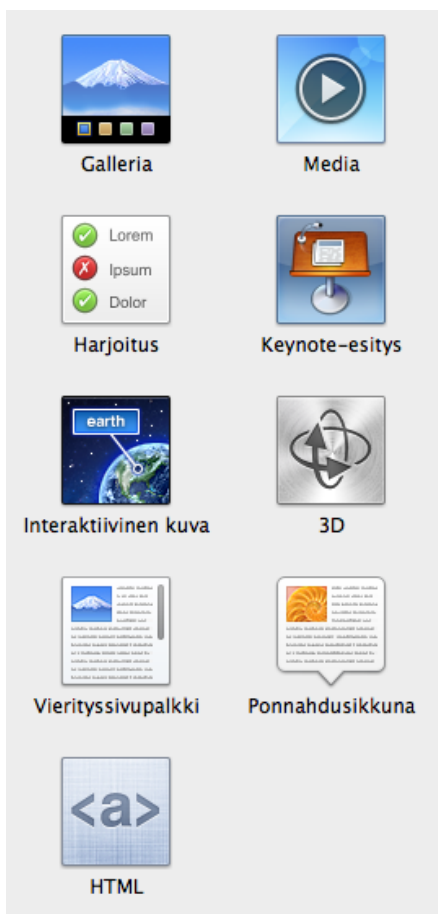
iBooks Authorin toiminnallisuuksien kannalta huomionarvoinen kohta on myös ylävalikon ”näytä”-valikko. Sieltä ohjelman käyttäjä voi valita mitä iBooks Author ruudulla näyttää ja kytkeä päälle esimerkiksi sommittelua helpottavia apuja, kuten viivaimet. Myös työkalupalkkia voi muokata mieleisekseen.

Kuva 2. Näytä-valikosta iBooks Authoria voi räätälöidä mieleisekseen

4.3 Interaktiivisten elementtien luominen

Interaktio on mielestäni asia, jolla voidaan täysipainoisesti ottaa hyöty irti oman kirjan digitaalisuudesta. iBooks Author tarjoaa monipuolisesti erilaisia tapoja sisällyttää omaan kirjaan lukijan manipuloitavissa olevia elementtejä. Kaikki interaktiiviset elementit löytyvät ”widgetit”-painikkeen alta.

Kuva 3. Widgetit-painike avaa kaikki mahdollisuudet luoda kirjaan interaktiivisia elementtejä

Galleria

Jos on tekemässä esimerkiksi paljon erilaisia kuvia sisältävää lastenkirjaa, saattaa välillä tulla vastaan tilanne, jossa haluaa mahdollistaa yhdelle sivulle tai aukeamalle monta erilaista kuvaa. Tällöin galleria-ominaisuuden käyttäminen voi olla järkevää. Myös oppikirjat voisivat nähdäkseni hyötyä tästä ominaisuudesta. Jos kirjan aukeama käsittelisi vaikkapa ”Suomen myrkyllisimpiä karpässieniä”, voisi yhteen galleriaan sovittaa kaikki kuvat kyseessä olevista sienistä.

Kuvat voi pudottaa galleria-kohtaan sivussa ja muokata, miten paljon niistä leikataan pois sivunäkymässä. Lukija voi vaihtaa eri kuvien välillä pyyhkäisemällä niitä sormellaan tai vaihtamalla kuvasta toiseen sivulla olevilla nuolinäppäimillä.

Media

Media-painike antaa nimensä mukaisesti mahdollisuuden upottaa kirjan sivulle videota tai ääntä. Mediatiedoston voi pudottaa sille varattuun kenttään ja sen jälkeen katsoa esikatselussa, miltä lopputulos näyttää.

Etsivä Nalle –kirjassani tätä toimintoa käytetään eri äänitehosteiden esittämiseen. Yleensä jokaiselle sivulla on pieni, noin 5-10 sekunnin pituinen kappale kyseisen sivun tekstiin liittyvää äänimaailmaa. Jos kirjan sivuilla esimerkiksi kuvaillaan pöllön huhuilua yöllisessä metsässä, pyrin saamaan kirjaan mahdollisimman paljon tekstin tunnelmaa tukevan ääniraidan.

Harjoitus

Tämä painike mahdollistaa interaktiivisen harjoituksen ja tehtävän lisäämisen kirjan sivulle. Yläkenttään kirjoitetaan kysymys ja annetaan lukijalle muutama vaihtoehto, joista yksi on oikea. Kirja ilmoittaa punaisella X-merkillä väärän vastauksen ja vihreällä värillä oikean vastauksen.

Tämä interaktiivinen toiminnallisuus on mielestäni kuin kotonaan oppikirjoissa, mutta sitä voinee käyttää hyväksi myös muilla tavoin. Etsivä Nalle -kirjassa sivuille ilmestyy välillä kysymyksiä jotka koskevat menneitä kirjan sivuja, esimerkiksi ”minkä värinen suurennuslasi Nallella on?”

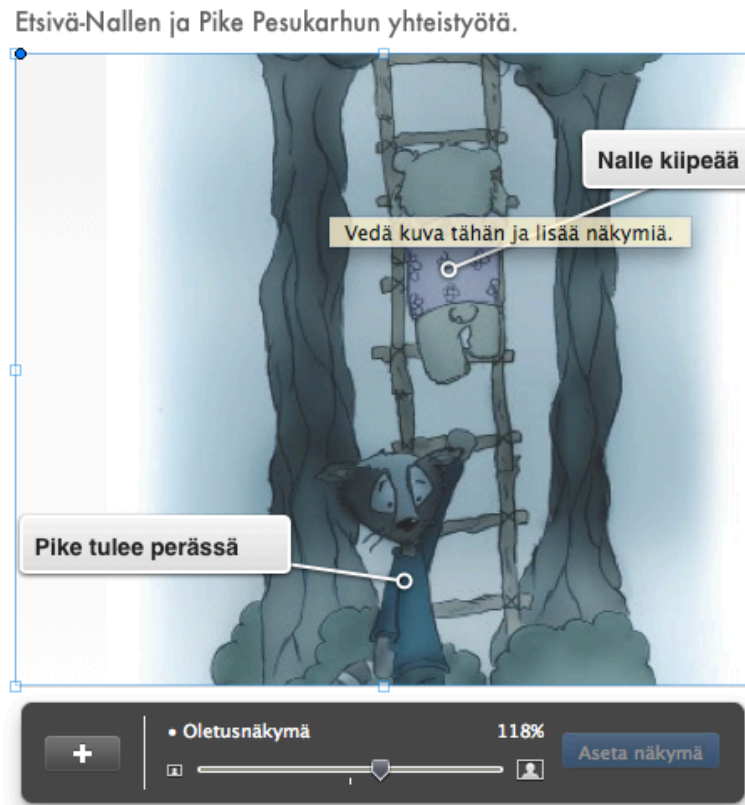
Kirjassani tämänkaltaiset harjoitukset on kiedottu pisteytyssysteemiin, joka tekee kirjan läpi lukemisesta samalla eräänlaisen pelin. Lukija (tämän kirjan tapauksessa todennäköisesti lapsi) voi kirjan luettuaan käydä läpi vastaukset ja laskea montako kysymyksestä on mennyt oikein tai väärin.

Keynote-esitys

Keynote on Applen tekemä esitysohjelma, joka vastaa toteutukseltaan suurin piirtein Microsoftin PowerPoint-ohjelmistoa. Sillä voi siis luoda monipuolisen esityksen sivusiirtymineen ja kuvineen. Tämä painike mahdollistaa kokonaisen keynote-esityksen upottamisen kirjaan ja tätä esitystä lukija voi sormieleillä selata eteen- ja taaksepäin. Juuri

tämänkaltainen laajennettavuus ulkoiisiin sovelluksiin on omiaan parantamaan digitaalisten kirjojen käytettävyyttä (Paavonheimo Jyri 2006, 67).

Interaktiivinen kuva

Kuva 4. Kuvaan voi lisätä tietoisuutta ”interaktiivinen kuva” -toiminnolla

E-kirjaansa voi elävöittää mielestäni huomattavasti ripottelemalla siihen interaktiivisia kuvia. Tämä kyseessä oleva painike mahdollistaa juuri tällaisen toiminnallisuuden. Kannattanee kuitenkin ensin varmistaa kuvan sopivuus ja miettiä millaista lisähyötyä interaktio kuvaasi tuo.

Miten yksityiskohtainen ja tapahtumarikas kuva on? Jos kuva on sellainen, että sitä on helppo jäädä silmäilemään yksityiskohtaisuudessaan pidemmäksikin aikaa, siitä voi siinä tapauksessa mielestäni poimia erilaisia avainkohtia ja avata niitä tekstipalkeissa. Painamalla plus-ikonia kuvaan voi lisätä tekstipalkeja. Pienestä pallosta palkit voi vetää osoittamaan oikeaa kohtaa kuvassa.

Otetaan esimerkiksi kuva maapallosta: omasta mielestäni sitä olisi erittäin mielenkiintoista zoomata eteen ja taaksepäin ja löytää kuvasta uusia yksityiskohtia tekstiselityksineen. Niinpä jos kuva on resoluutioltaan riittävän suuri ja yksityiskohtainen sekä vielä mielenkiintoinen sisällöltään, sopii se mielestäni käytettäväksi erinomaisesti interaktiivisena kuvana.

3D

iBooks Author tukee kolmiulotteisia mediatiedostoja. Ehtona on, että tiedosto on tehty DAE-muotoon. DAE on tiedostomuoto, jonka pystyy avaamaan ja jota pystyy muokkaamaan monilla erilaisilla 3D-ohjelmistoilla. Joitakin näistä ovat Maya, 3D Max ja myös ilmaisena ladattavissa oleva Blender (Fisher Tim 2013).

Tässä kohtaa pieni varoituksen sana: 3D-mallintaminen saattaa nähdäkseni olla aloitteleville käyttäjille melkoisen vaikeaa. Aiheesta saisi varmastikin kirjoitettua erikseen kymmeniä sivuja erilaisia ohjeistuksia, joten jätän kyseisen aiheen läpikäymisen tässä opinnäytetyössä vain tähän.

Internet tarjoaa mahdollisuuden ladata DAE-tiedostoja eri 3D-pankeista maksua vastaan ja jopa täysin ilmaiseksi. Se vaihtoehto saattaakin olla parempi, jos ei ole halukas opettelemaan itse 3D-mallinnuksen saloja. Yksi tämänkaltaisista sivustoista on Turbosquid (Turbosquid 2013).

Kun DAE-tiedosto on ladattu tietokoneelle, sen voi pudottaa sille varattu kenttään iBooks Authorissa. Käyttäjä voi pyöritellä 3D-objektia ruudulla joko sormieleillä (iPad) tai hiiren kursoria liikuttamalla (Mac).

Vierityssivupalkki

Vierityssivupalkin kirjaansa lisäämällä saa esiin objektin, johon voi lisätä suurenkin määrän tekstiä ja kuvia. Kannattaa kuitenkin miettiä, miten paljon kirjan lukija haluaisi vierityspalkkeja käyttää.

Yksi ehdottomani käyttötarkoitus tälle toiminnallisuudelle on niin sanottu informaatio-ruutu. Se tarkoittaa, että jos tietyllä sivulla haluaa korostaa yksittäistä tarinaan ja aukeamaan liittyvää hahmoa, esinettä tai vaikkapa tapahtumapaikkaa, voi siitä tehdä eril-

lisen käyttäjän vieritettävissä olevan palkin. Näin lukija voi itse päättää haluaako lisätietoa vai ei.

Kuvat voi tuoda suoraan objektiin sisään ja niiden paikkaa voi vaihtaa vielä senkin jälkeen. Sinisistä reunoista on mahdollista muuttaa vierityssivupalkin pituutta ja levyttä sivulla.

Ponnahdusikkuna

Etsivä-Nalle

Ammatti: Eläinetsivä

Ikä: 13 karhunvuotta

Lempiväri: Liila

Lempiruoka: Hunajainen makaronilaatikko

Tykkää: Pitkistä nokosista

Ei tykkää: Susista ja muista pitkäkyntisistä

Motto: "Ota kun saat, anna kun otat"

Kuva 5. Ponnahdusikkunalla voi vaikkapa esitellä kirjan hahmokaartia

Välillä voi olla kätevää sirotella kirjan sivuille kuvia, joita koskettamalla lukijalle avautuu eteen ponnahdusikkuna lisätietoineen. Omassa teoksessani tätä ominaisuutta käyte-

tään muun muassa hyödyksi esittelemällä eri hahmot tarkemmin aina siinä vaiheessa kun ne astuvat mukaan tarinaan. Tällöin lukija saa kutakin hahmoa sormella koskettaessaan luettavakseen erilaisia hupaisia yksityiskohtia. Vaihtoehtoisesti alkuun voisi laittaa esittelysivun, johon koottaisiin kaikki kirjan hahmot, sen sijaan että ne esiteltäisiin erikseen tarinan edetessä. Molemmille tavoille löytyy varmasti paikkansa.

Teknisesti ottaen ponnahdusikkuna toimii samalla periaatteella kuin vierityssivupalkki-kin: siihen voi lisätä tekstiä enemmän kuin mitä alkunäkymä sallii ja kuvia voi pudottaa suoraan objektiin sisälle.

HTML

iBooks Authorissa voi laittaa kirjan sivuille HTML5-ohjelmointikielellä toteutettuja widgettejä, joiden tiedostomuoto on .wdgt. Tämä tiedostomuoto luotiin alun alkujaan Mac OS X 10.4 –käyttöjärjestelmän yhteydessä ja sillä on tarkoitus tuottaa esimerkiksi kellon ja kalenterin kaltaisia widgettejä tai vapaasti käännettynä vimpaimia (FileInfo, 2013).

HTML-toiminnallisuuden käyttäminen iBooks Authorissa vaatii periaatteessa jonkinlaisen ohjelmointikielen hallintaa, vaikka todennäköisesti onkin mahdollista löytää valmiita kirjaansa sopivia widgettejä myös internetistä.

Jos ryhtyy tekemään itse omaa widgettiään, se koostuu näistä kolmesta asiasta:

HTML-tiedosto: Pääosa itse widgettiä. Käytä ohjelmointikieltä muotoillessasi miltä widget tulee näyttämään.

Default.png: Tämän tulee olla kuva widgetistä ja sen käyttäjä näkee ennen widgetin käynnistymistä.

Info.plist: Tiedosto antaa iBooks Authorille ja iBooksille tiedon miten luotu widget käytetään (Apple, 2013)

4.4 Julkaisun viimeistely

Ennen julkaisuprosessin aloittamista kannattanee huomioida muutama seikka.

Ensimmäisenä tulee mielestäni varmistaa, ettei kirjatiedosto ole kooltaan liian suuri. iBooks Storen tiedostokokorajoitus kirjoille on 2 gigatavua. Apple suosittaa, että kirjat jäisivät alle 1 gigatavun (Apple 2013). Jos teos sisältää paljon esimerkiksi liikkuvaa kuvaa ja videota, voi kahden gigatavun tiedostoraja tulla mielestäni yllättävänkin nopeasti vastaan.

Toinen asia on varmistaa kirjan tekninen toimivuus mahdollisimman monessa laitteessa, joka tarkoittaa tässä tapauksessa Mavericks 10.9 käyttöjärjestelmällä varustettuja Mac-tietokoneita, iPhone-puhelimia ja iPad-työpöytäkoneita. Lopullinen teos kannattanee käydä muutamankin kerran läpi kannesta kanteen eri laitteilla ja testata miten eri ominaisuudet ja interaktiiviset elementit eri laitteilla toimivat. Kannattaa myös huomioida iPadin tapauksessa, että laitetta voi käyttää kahdessa eri suunnassa ja tällöin sisällön asettelu ruudulle muuttuu.

Viimeinen oikoluku ja kirjoitusvirheiden etsiminen on mielestäni myöskin kannattavaa suorittaa tässä vaiheessa, juuri ennen kirjan julkaisua.

4.5 Valmiin kirjan julkaiseminen

Kuvitellaan, että kirja on nyt valmis ja viimeistelty. Seuraavaksi kirjoittaja haluaa viedä sen julkaistavaksi Applen iBooks Storeen. Mitä pitää tehdä ja ottaa huomioon?

Ensimmäinen askel on luoda iTunes Connect –tili. Tilin luomisen alussa pitää valita haluaako tilin tyypiksi Ilmaisten kirjojen tilin vai Maksullisten kirjojen tilin. Miten nämä kaksi sitten eroavat toisistaan? Tilien suurin eroavaisuus on se, että Ilmaisten kirjojen iTunes Connect –tilillä voi julkaista ainoastaan ilmaista sisältöä iBooks Storeen. Tässä tapauksessa et voi siis ottaa kirjoistasi minkäänlaista maksua. Maksettujen kirjojen tilin luominen antaa mahdollisuuden julkaista sekä ilmaista että maksullista sisältöä iBooks Storeen. Ilmaista tiliä ei voi myöhemmässä vaiheessa muuntaa maksetuksi, joten jos

aikoo jossain vaiheessa julkaista maksullista sisältöä, lienee viisainta valita tässä kohtaa maksettu tili (Apple 2013). Molempien tilityyppien avaaminen on julkaisijalle ilmaista.

Kun ohjelman käyttäjällä on olemassa Applen aktivoima iTunes Connect –tili, voit siirtyä julkaisuprosessin seuraavaan vaiheeseen. Suuntana on tässä tapauksessa iBooks Authorissa kohta ”julkaise”.

Kuva 6. Melkein valmista!

Julkaiseminen on monivaiheinen prosessi ja etenee seuraavasti:

Julkaisua ennen suoritettava tarkistus: iBooks Author suorittaa kirjalle tarkistuksen. Jos se on ohjelman mielestä julkaisukelpoinen, käyttäjä voi siirtyä toiseen vaiheeseen.

Luo tili: Ohjelmaa pyytää luomaan joko ilmaisen tai maksetun kirjatilin. Jos se on luotu entuudestaan, voi julkaisuprosessissa siirtyä eteenpäin.

Asenna iTunes Producer: Tässä kohtaa julkaisua ohjeistetaan lataamaan Applen iTunes Producer –ohjelmisto, jolla annetaan kirjasta lisätietoa ja toimitetaan opus lopulta iBooks Storeen.

Kirjaudu sisään: Tässä kohtaa tulee syöttää oman tilin mukaiset tiedot.

Lisää versiotiedot: Tässä määritellään mikä versio julkaisusta kirjasta on kyseessä. Jos on tekemässä jossain vaiheessa päivitystä olemassa olevaan ja jo julkaistuun kirjaan, valitaan kohta *Tämä on päivitys aiemmin julkaistuun kirjaan*. Tällöin kirjalle tulee antaa uusi ja aiempaa suurempi versionumero (Apple 2013).

Luo näytekirja: iBooks Author voi luoda automaattisesti näytekirjan Storea varten jostakin kirjan luvusta, jota käyttäjät voivat selailla ennen ostopäätöksen tekemistä. Jos kirja on ilmainen, ei näytekirjaa ole pakollista tehdä (Apple 2013).

Vie kirja: Melkein valmista iBooks Authorin osalta. Nyt ohjelma luo kirjatiedoston, jonka pääte on .itmsp. Tämä on tiedosto, joka tulee viedä iTunes Producer –ohjelmistoon ja viimeistellä kirjan julkaisu iBooks Storeen (Apple 2013).

iTunes Producer –ohjelmaa käytettäessä julkaisu viimeistellään ja täytetään tarvittavat tiedot ohjelman vaatimiin kohtiin.

Aloitetaan klikkaamalla ”uusi julkaisu”. Tämä tuo esiin muutaman eri välilehden sisältävän kohdan, jotka ovat englanninkielisessä ohjelman versiossa ”Book”, ”Assets” ja ”Delivery”.

Huomionarvoisin kohta tällä sivulla on ISBN. Jokainen virallisesti julkaistu kirja pitää sisällään tämän 13 numeroa sisältävän koodin (ISBN 2013). Saadaksesi kirjasi julkaistua iBooks Storessa, on sellainen hankittava. iTunes Author ei tarjoa ISBN-numeroa automaattisesti käyttöösi.

Onneksi nykyään internetin aikakaudella ISBN-numeron hankkiminen on todennäköisesti helpompi prosessi kuin koskaan. Monet verkkosivustot myyvät ISBN-numeroita suoraan sähköpostiin eikä tunnuksen saamisessa kestä muutamaa minuuttia kauempaa sen jälkeen, kun maksu on käsitelty. Tätä kirjoitettaessa muun muassa www.epubbud.com tarjoaa yksittäisiä ISBN-tunnuksia 19 dollarin hintaan (Epubbud 2013).

ISBN-numeron saavuttua se tulee syöttää oikeaan kohtaan ohjelmassa. Samalla sivulla syötettäviin tietoihin kuuluvat myös mm. Kirjan kieli, julkaisupäivä, sivumäärä ja lyhyt selite kirjan sisällöstä, kutsutaan sitä vaikkapa digitaaliseksi takakanneksi.

Alavälilehdillä saa valittavakseen tässä vaiheessa kirjan kategorian ja lajityypin. Author-alalehdelle syötetään kirjan tekijän tai tekijöiden nimet. Target Audience –kohdassa laitetaan millaiselle käyttäjäkunnalle kirja on suunnattu. Tämän jälkeen on vuorossa ”Related products” alavälilehti, jolle syötetään kirjaan mahdollisesti liittyvät teokset. Tämä vaihtoehto tulee kuvaan mukaan silloin, jos tekee vaikkapa jo olemassa olevalle teokselleen jatko-osan ja haluaa yhdistää uuden kirjan tätä kautta aiempaan teokseen. Tässä tapauksessa syötä aiempien kirjojen ISBN-numerot tässä kohdassa.

Rights & Pricing kohta koskee hinnoittelua ja julkaisua. Kirjalle voi määrittää julkaisualaueen (Esimerkiksi vain Suomen iBooks Store), julkaisupäivän, ennakkovarauspäivän ja valita mihin hintaan kirjaa myydään. Myös ilmainen jakelu on tässä kohtaa vaihtoehtona.

Nyt voidaan siirtyä eteenpäin seuraavaan välilehteen, joka on Assets.

Tällä välilehdellä tuodaan ohjelmaan iBooks Authorin luoma itse kirjatiedosto ja myös sen näytekirja. Tämän lisäksi lisätään kirjan kansitaide ja ruutukaappaukset, jotka tulevat näkyviin iBooks Storea selaavalle asiakkaalle.

Mielestäni hyvä tapa ottaa ruutukaappauksia on avata kirja iPadilla. Sen jälkeen painamalla iPadista ensin koti-näppäintä ja heti perään nukutus-näppäintä iPad ottaa kaikesta ruudulla näkyvästä kuvakaappauksen, joka on nähtävissä kuva-albumissa. Tämän jälkeen kuvakaappaukset voi siirtää tietokoneelle vaikkapa sähköpostin tai Dropboxin kaltaisen pilvipalvelun kautta. Tuloksena on hyvälaatuiset kuvakaappaukset iBooks Storea varten.

Kun on tehnyt nämä mainitut toimenpiteet iTunes Producer –ohjelmassa, voikin siirtyä ”Delivery”-välilehteen. Ohjelma tutkii aiemmin syötetyt tiedot ja kertoo havaitseeko se jossakin kohdassa ongelmia. Jos kaikki on ohjelman mielestä oikein, voi painaa ”Deliver”-nappia ja aloittaa kirjan lataamisen Applen palvelimelle. Tässä operaatiossa kuluva aika on kiinni sekä kirjan tiedostokoosta että verkkoyhteyden nopeudesta.

Periaatteessa kaikki on nyt valmista! Kirjan pitäisi olla pian potentiaalisten asiakkaiden saavutettavissa iBooks Storessa. Jos haluaa tehdä sen saatavuuteen muokkauksia pitää ne tehdä kirjautumalla iTunes Connect –tilille.

5 Yhteenveto

Digitaalisten kirjojen ja painettujen kirjojen välillä on eroja, eikä toinen ole välttämättä selkeästi toistaan parempi. Näen, että molemmilla on omat vahvuutensa ja että digitaalisten kirjojen ainutlaatuisia ominaisuuksia entisestään kehittämällä niiden potentiaalista saadaan irti mahdollisimman paljon. Työni osoitti minulle, että yhden ihmisen on mahdollista saada haltuunsa Applen iTunes Author –julkaisuohjelma ja saada tieto sen käyttämisestä sekä kirjan julkaisua koskevista kysymyksistä suhteellisen nopealla aikataululla.

Opinnäytetyötä kirjoittaessani ja iBooks Author –ohjelmalla taittokokeiluja tehdessäni opin etenkin digitaalisten kirjan julkaisuprosessista paljon uutta. Mielenkiintoista oli myös käydä läpi kaikki ohjelman interaktion luomiseen liittyvät elementit ja pohtia miten niitä käyttäisin oman kirjani kanssa. Hyödyllisin oppimisprosessi tapahtui kuitenkin kirjan julkaisutoimintaan liittyen. En ollut tätä ennen tietoinen muun muassa ISBN-koodin hankkimisen tärkeydestä tai siitä millaisia ehtoja Apple on asettanut kun kirjansa julkaisee yhtiön omistamassa iBooks Storessa.

Tämä opinnäytetyö pureutui pääosin iBooks Author –ohjelmaan ja julkaisuprosessiin ja niin ollen se jätti ulkopuolelle monta sellaista asiaa, jotka näkisin jatkotutkiskelun arvoisina. Ensimmäisenä niistä mieleen tulee digitaalisen kirjan ansaintalogiikka ja sitä kautta nousu myyntilistoille. Miten saada oma teos myymään ja lyömään läpi? Siinä kysymys, jonka näen ehdottomasti jatkotutkiskelun arvoisena. Toisekseen, tämä opinnäytetyö ei ottanut juurikaan kantaa digitaalisten kirjan taittoprosessiin ja sen hienouksiin. Pysin esittelemään iTunes Authorin toiminnot lähinnä teknisen toimivuuden perusteella enkä ottanut kantaa asiaan, mikä saa kirjan näyttämään digitaalisessa muodossa hyvältä. Kirjan taittoa ja käytettävyyttä voisi siis tutkiskella huomattavasti tätä laajemmin.

Myös digitaalisuuden ja perinteisen kirjan eroista kertovaa osuutta voisi syventää huomattavan paljon ja tutkia enemmän mahdollisia hyviä ja huonoja puolia ja tehdä esimerkiksi kyselyn alan ammattilaisilta siitä, miten he näkevät kirjojen tulevaisuuden 20 vuoden päästä nykyhetkestä.

Tavoite oli kuitenkin alusta asti loiventaa kuilua tavallisen kirjoittajan ja iBooks Authorin sekä julkaisuprosessin välillä ja tässä työni mielestäni onnistuu.

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Paavonheimo Jyri 2006. Digitaalisen ja painetun rajalla

Verkkolähteet

Apple 2013. About HTML widget creation. Julkaisupaikka: Apple.

Saatavuus: <http://support.apple.com/kb/HT5068?viewlocale=en_US&locale=en_US>

Apple 2012. Apple launches New iPad. Julkaisupaikka: Apple. Saatavuus:

<<http://www.apple.com/pr/library/2012/03/07Apple-Launches-New-iPad.html>>

(7.3.2012)

Apple 2013. Book Publishers: Frequently asked questions. Julkaisupaikka: Apple.

Saatavuus: <<http://www.apple.com/itunes/content-providers/book-faq.html>>

(2013)

Apple 2013. Compare iPad models. Julkaisupaikka: Apple. Saatavuus:

< <http://www.apple.com/ipad/compare/>> (2013)

Apple 2013. iBooks Author: iBooks Store –julkaisemisen yleiskatsaus. Julkaisupaikka:

Apple. Saatavuus:

<http://support.apple.com/kb/PH2808?viewlocale=fi_FI&locale=fi_FI> (29.8.2013)

Apple 2013. iBooks Author: Julkaistun kirjan päivittäminen iBooks Storessa.. Julkaisu-

paikka: Apple. Saatavuus:

<http://support.apple.com/kb/HT5213?viewlocale=fi_FI&locale=fi_FI> (23.8.2013)

Apple 2013. iBooks Author: Julkaisu- ja jakelutoiminnan usein kysytyt kysymykset. Jul-

kaisupaikka: Apple. Saatavuus:

< http://support.apple.com/kb/HT4059?viewlocale=fi_FI&locale=fi_FI> (27.8.2013)

Apple 2013. iBooks: Frequently asked questions (FAQ) about iBooks and the iBooks Store. Julkaisupaikka: Apple. Saatavuus: <http://support.apple.com/kb/HT4059?viewlocale=en_US&locale=en_US> (14.8.2013)

Apple 2013. iBooks ja iBooks Storen usein kysytyt kysymykset (UKK). Julkaisupaikka: Apple. Saatavuus: <http://support.apple.com/kb/HT4059?viewlocale=fi_FI&locale=fi_FI> (23.8.2013)

Chartier David 2010. Apple releases iBooks 1.1 update for iPhone, iPad. Julkaisupaikka: Macworld. Saatavuus: <http://www.macworld.com/article/1152185/ibooks_iphone.html>

ePubBud 2013. Cheap ISBN numbers for your ePub eBooks for the iBookstore. Julkaisupaikka: ePubBud. Saatavuus: <<http://www.epubbud.com/isbn.php>>

Fileinfo 2011. Dashboard Widget. Julkaisupaikka: Fileinfo. Saatavuus: <<http://www.fileinfo.com/extension/wdgt>>

Fisher Tim 2013. What is DAE File? Julkaisupaikka: PC Support. Saatavuus: <<http://pcsupport.about.com/od/fileextensions/f/daefile.htm>> (2013)

Heater Brian 2013. Apple OS X Mavericks 10.9 Review. Julkaisupaikka: Engadget. Saatavuus: <<http://www.engadget.com/2013/10/22/apple-os-x-mavericks-10-9-review/>> (22.10.2013)

Helmet 2013. Kirjasto on pelin paikka. Julkaisupaikka: Helmet. Saatavuus: <[http://www.helmet.fi/fi-FI/Vinkit/Vinkit/Kirjasto_on_pelin_paikka\(22949\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Vinkit/Vinkit/Kirjasto_on_pelin_paikka(22949))> (13.8.2013)

Hudges Neil 2012. Apple forecast to sell 102M iPads, 194M iPhones in 2013. Julkaisupaikka: AppleInsider. Saatavuus: <<http://appleinsider.com/articles/12/10/29/apple-forecast-to-sell-102m-ipads-194m-iphones-in-2013>> (29.10.2012)

Ingraham Nathan 2013. iTunes Store at 10: how Apple built a digital media juggernaut. Julkaisupaikka: The Verge. Saatavuus: <<http://www.theverge.com/2013/4/26/4265172/itunes-store-at-10-how-apple-built-a-digital-media-juggernaut>> (26.4.2013)

ISBN 2013. FAQs: General Questions. Julkaisupaikka: ISBN. Saatavuus: <http://www.isbn.org/faqs_general_questions>

Kozlowski Michael 2013. Self-Published Authors Are Destroying Literature. Julkaisupaikka: Goodereader. Saatavuus: <<http://goodereader.com/blog/commentary/self-published-authors-are-destroying-literature>>

Michaels Philip 2010. iPad to feature Apple's iBooks e-reader app. Julkaisupaikka: Macworld. Saatavuus: <<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/531912/Digitaaliset+laksyt+ja+kirjat+yleistyvat+kouluissa>> (27.1.2010)

Mokey Nick 2009. The Future of electronic paper. Julkaisupaikka: Digitaltrends. Saatavuus: <<http://www.digitaltrends.com/features/the-future-of-electronic-paper/>>

Patel Nilay 2007. Kindle sell out in 5.5 hours. Julkaisupaikka: Engadget. Saatavuus: <<http://www.engadget.com/2007/11/21/kindle-sells-out-in-two-days/>> (21.11.2007)

Savov Vlav 2010. Apple will open international Stores early for iPad launch this friday , iBooks app available now. Julkaisupaikka: Edgadget. Saatavuus: <<http://www.engadget.com/2010/05/25/apple-will-open-international-stores-early-for-ipad-launch/>> (25.5.2010)

Seppälä Marja-Liisa 2009. Kirjastot tiedon vallankumouksessa. Julkaisupaikka: Kansalliskirjasto. Saatavuus <<http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/tietolinja/0109/uksg2009.html>> (2009)

STT 2013. Digitaaliset läksyt ja kirjat yleistyvät kouluissa. Julkaisupaikka: Turun Sanomat. Saatavuus: <<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/531912/Digitaaliset+laksyt+ja+kirjat+yleistyvat+kouluissa>> (7.9.2013)

Turbosquid 2013. Free 3D models. Julkaisupaikka: Turbosquid. Saatavuus:
<<http://www.turbosquid.com/Search/3D-Models/free/dae>> (2013)